

Date: 9th October-2026

O'ZBEKISTONDAGI UMUMIY TA'LIM MAKTABLARI UCHUN
INTEGRATSIYALANGAN IELTS BILAN ILG'OR INGLIZ TILI O'QUV
DASTURLARINI LOYIHALASH

Dostonbek Siddikov

Webster universitetining EDIN magistri

Kokand Leader School NTM direktori

Abstrakt: Xorijiy tillarni, xususan Ingliz tilini bilish — yangi O'zbekistonning strategik ustuvor yo'nalishlaridan biridir va umumta'lim maktablaridan o'quvchilarni IELTS kabi xalqaro miqyosda tan olingan imtihonlarga tayyorlash tobora ko'proq so'ralmoqda. Biroq, maktablarning aksariyatida o'quvchilarni bosqichma-bosqich tayyorlash uchun zarur bo'lgan ko'nikmalarga o'rgatadigan tizimli o'quv dasturi mavjud emas, bu esa o'quvchilarni IELTSga tayyorgarlik ko'rishda kerakli yordamdan mahrum qiladi va optimal natijalarga erishishga to'sqinlik qiladi. Ushbu tezisda umumta'lim maktablarida, ayniqsa 7–11-sinflarda, Ingliz tilini IELTS bilan integratsiyalashgan holda yoshga qarab rivojlantirish modeli taqdim etiladi. Tadqiqotda o'quv dasturini loyihalash nazariyasi, teskari dizayn (backward design) va IELTS baholash mezonlari asosida to'rtta ko'nikma — tinglab tushunish, o'qib tushunish, yozma nutq va og'zaki nutq bo'yicha kommunikativ til kompetensiyalari bilan moslashtirilgan ketma-ketlik modeli ishlab chiqiladi. Mazkur model o'qituvchilarning kasbiy salohiyatini hamkorlikdagi kasbiy rivojlanish faoliyati orqali oshirish, formativ baholashni ta'lim jarayoniga integratsiya qilish hamda ko'nikmalarni bosqichma-bosqich shakllantirish zarurligini ta'kidlaydi. Kokand Leader School (KLS) maktabining amaliy tadqiqoti modelni qanday amalda qo'llash mumkinligini ko'rsatish uchun ishlatiladi, xususan, joylashtirish testlari, daraja bo'yicha o'qitish va sinov (mock) imtihonlari singari. Natijalar shuni ko'rsatadiki, IELTSga tayyorgarlikni o'quv dasturiga tizimli integratsiya qilish alohida IELTSga tayyorgarlik kurslariga qaraganda samaraliroq bo'lib, bu o'quvchilarning ingliz tilini o'zlashtirish qobiliyatini yaxshilashi va standartlashtirilgan testlardagi xavotir darajasini kamaytirishi mumkin. Tadqiqot Markaziy Osiyo sharoitida IELTSga integratsiyalashgan o'quv dasturi bo'yicha adabiyotlardagi bo'shliqni to'ldirishga yordam beradi va milliy EFL maqsadlarini xalqaro yutuq standartlari bilan bog'lashni istagan rahbarlar va o'quv dasturini ishlab chiquvchilar uchun amaliy tavsiyalar beradi.

Kalit so'zlar: IELTS, o'quv dasturini loyihalash, umumiy o'rta ta'lim, O'zbekiston, xorijiy til sifatida ingliz tili, baholashni integratsiya qilish, backward design (teskari loyihalash), bosqichma-bosqich rivojlantiriluvchi o'quv dasturi, joylashtirish testi.

O'zbekistonda ta'lim tizimini isloh qilish jarayonida xorijiy tillar, xususan Ingliz tili o'qitish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biriga aylangan. Milliy ta'lim standartlari kommunikativ kompetensiya rivojlantirishga yo'naltirilgan, baholash tizimlari xalqaro mezonlarga (CEFR) moslashtirilgan va o'qituvchilarning kasbiy salohiyatini oshirishga keng e'tibor qaratilmoqda (O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi, 2020;

Date: 9th October-2026

Britaniya Kengashi, 2025). Ingliz tilini bilish darajasi standarti sifatida xalqaro IELTS imtihoni O'zbekiston o'quvchilari, ota-onalari va o'qituvchilari orasida e'tiborga loyiq muhim mavzuga aylandi (Zenodo, 2025; UzAELT, 2025).

Biroq, ortib borayotgan talabga qaramay, O'zbekistondagi ko'plab o'rta maktablarda IELTS imtihoniga tayyorgarlik ko'rishda tizimli yondashuvlar mavjud emas. Qisqa muddatli intensiv kurslar, testga yo'naltirilgan mashqlar va 10–11-sinflarda, ayniqsa, keng tarqalgan amaliyotlar bo'lib, bu kurslarning aksariyati oddiy ingliz tili dasturi bilan bog'liq emas (Ilmiyanjumanlar, 2025). Bu bir-biridan alohida bo'lgan yondashuv o'quvchilarning xavotirlanishiga, ko'nikmalarni yuzaki o'rganishiga va o'z navbatida IELTSda past natijalarga erishishiga olib kelishi mumkin.

O'quv dasturini loyihalash bo'yicha zamonaviy tadqiqotlarning asosiy tamoyillaridan biri shundaki, dastur o'quv maqsadlarini aniq baholash mezonlari bilan bog'lashi va teskari dizayn (backward design) yondashuvi orqali kutilgan natijalarga erishishni ta'minlashi kerak (Wiggins & McTighe, 2005). IELTS kontekstida bu yondashuv testda talab qilinadigan ko'nikma, bilim va tushunchalarni 7–11-sinflar uchun mo'ljallangan odatiy o'quv dasturiga bosqichma-bosqich integratsiya qilishni anglatadi. Natijada, IELTS tayyorgarligi alohida, yuqori bosqichli tadbir emas, balki umumiy o'quv jarayonining tabiiy qismi sifatida qaraladi.

Ushbu tezis quyidagi asosiy tadqiqot savoliga javob izlaydi:

O'zbekistonning o'rta maktablari 7–11-sinflarda IELTS baholash elementlarini tizimli ravishda o'z ichiga olgan progressiv ingliz tili dasturlarini qanday ishlab chiqishi mumkin?

Tadqiqotda KLS misolida o'quv dasturini ishlab chiqish tamoyillari, o'quv dasturiga baholashni integratsiyalash va resurslar cheklangan ta'lim sharoitida amalga oshirish masalalarini hal qilish uchun amaliy tadqiqot (practitioner research) yondashuvi qo'llaniladi.

O'quv dasturini loyihalash o'quv maqsadlaridan boshlanadi va keyin mazmun, o'qitishga yondashuv va baholashni ko'rib chiqish uchun orqaga qaytadi (Wiggins & McTighe, 2005). Til o'qitishda bu har bir til o'rganish faoliyati maqsadli ekanligini va kerakli tilni bilish darajasiga ijobiy ta'sir ko'rsatishini anglatadi. Teskari dizayn EFL dunyosida samarali ekanligi isbotlangan va standartlar, o'qitish va baholash o'rtasidagi munosabatlarga qaratilgan.

IELTS baholash tizimi

IELTS to'rtta ko'nikmani baholaydi: tinglab tushunish, o'qib tushunish, yozma nutq va og'zaki nutq. Har bir ko'nikma 1 ball (tilni bilmaydigan daraja) dan 9 ballgacha (tilni mukammal biluvchi daraja) bo'lgan shkala asosida baholanadi (IELTS, 2024). Har bir ko'nikma ma'lum bir mezon asosida baholanadi:

- Tinglab tushunish va o'qib tushunish: og'zaki va yozma matnlarni aniq tushunish
- Yozma nutq: vazifani bajarish, izchillik, leksik resurs, grammatik diapazon va aniqlik
- Og'zaki nutq: ravonlik, leksik resurs, grammatik diapazon va aniqlik, talaffuz

Ushbu mezonlarni bilish o'qituvchilarga nafaqat test topshirish qobiliyatlarini, balki asosiy ko'nikmalarni rivojlantiradigan o'qitishni rejalashtirishga yordam beradi.

Markaziy Osiyo misolida IELTS

Markaziy Osiyoda IELTS imtihoniga tayyorgarlik ko'rish sohasida tadqiqotlar kam. Yaqinda o'tkazilgan tadqiqotlar o'zbek EFL sinflarida qo'llaniladigan metodologiyada bir

Date: 9th October-2026

nechta muammolarni aniqladi: grammatika-tarjima usuliga haddan tashqari urg'u berish, asl ingliz tili materiallari bilan yetarlicha tanishmaslik va o'qituvchilarning kommunikativ yondashuvlar bo'yicha o'qitilmasligi (Zenodo, 2025; Lingvospektr, 2025).

Yaqinda o'tkazilgan konferensiya maqolasiga asoslanib, O'zbekistonda IELTSni mavjud EFL kurslariga integratsiya qilish, bu esa ikkala jihatda ham umumiy yutuqlar darajasini oshirishi mumkin bo'lgan tizimli integratsiyani ta'minlash imkonini berishi haqida taklif bildirildi (Ilmiyanjumanlar, 2025). Ammo baholashning ko'lami, ketma-ketligi va integratsiyasi bo'yicha amaliy tavsiyalar cheklangan.

O'qituvchilarning kasbiy rivojlanishi va o'quv dasturlarini amalga oshirish

O'qituvchilarning salohiyati va doimiy kasbiy rivojlanish o'quv dasturini muvaffaqiyatli isloh qilishning kalitidir. O'zbekistonda, boshqalar qatori, Ingliz tilida so'zlashuvchi millat (ESN) dasturi va Britaniya Kengashining AELLCA loyihasi orqali o'qituvchilar uchun kommunikativ metodologiyalar va baholash savodxonligi bo'yicha keng ko'lamli treninglar o'tkazildi (US Embassy, 2024; Britaniya Kengashi, 2025; ESN Teachers, 2025).

Biroq, professional rivojlanish muntazam sinf amaliyotiga joriy etilishi kerak, bu esa maktab darajasidagi rahbarlik, hamkorlikdagi rejalashtirish jarayonlari va monitoring tizimlari tomonidan qo'llab-quvvatlanishi kerak (Lingvospektr, 2025).

Metodologiya

Tadqiqot dizayni

Tadqiqotda O'zbekistondagi umumta'lim maktab sharoitida IELTS bilan integratsiyalashgan o'quv dasturini loyihalash va sinovdan o'tkazish uchun dizaynga asoslangan tadqiqot yondashuvi (Reeves, 2006) va amaliy tadqiqot metodologiyasi (Yin, 2018) qo'llaniladi.

O'quv dasturini ishlab chiqish jarayoni

O'quv dasturining asosi quyidagi bosqichlarda ishlab chiqilgan:

1. Ehtiyojlar tahlili: Qo'qon Leader Schoolning milliy EFL standartlari, IELTS band tavsiflari va o'quvchilar profillarini tahlil qilish (7–11-sinflar, N=80 o'quvchi).
2. Qo'llanish doirasi va ketma-ketlik dizayni: IELTS bilan bog'liq ko'nikmalarni sinf darajalari bo'yicha xaritalash, oddiydan murakkab ko'nikmalarigacha o'rganish va rivojlantirish hamda kognitiv rivojlanishga moslashtirish.
3. Baholash integratsiyasi: Formativ va summativ baholash vositalari (joylashtirish testi, o'sishni monitoring qilish, IELTS sinov imtihonlari).
4. Amalga oshirishni rejalashtirish: O'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini loyihalash, PLC yig'ilishlari uchun dizayn va resurslarni taqsimlash rejasi.

Amaliy tadqiqot

Kokand Leader School (KLS) O'zbekistondagi xususiy umumta'lim maktabi bo'lib, unda 1–10-sinflarda 250 ga yaqin o'quvchi tahsil oladi. Maktab haftasiga 6–8 soatlik ingliz tilini o'rganish dasturini va 9–10-sinflarda 3 soatlik IELTSga tayyorgarlikni ta'minlaydi.

Ma'lumot manbalari quyidagilarni o'z ichiga oladi:

- O'quv hujjatlari va dars rejalari (2023–2026)
- Talabalar uchun IELTS sinov (mock) imtihonlari natijalari (N=20, 9–10-sinflar)

Date: 9th October-2026

- 6 ta EFL o'qituvchisidan intervyu orqali to'plangan ma'lumotlar
- Dars kuzatish va tahlil qilish (N=12)
- IELTSga tayyorgarlikdan qoniqish darajasi bo'yicha ota-onalar o'rtasida o'tkazilgan so'rovnoma (N=80)

Ma'lumotlarni tahlil qilish

Kvantitativ ma'lumotlar (test ballari, so'rovnoma javoblari) tavsiflovchi statistika yordamida tahlil qilindi. Kvalitativ ma'lumotlar (intervyular, kuzatuvlar, hujjatlar) mavzuli tahlil (thematic analysis) usuli yordamida kodlandi va amalga oshirish jarayonidagi muvaffaqiyatlar, qiyinchiliklar hamda takomillashtirishga muhtoj sohalar aniqlandi.

Topilmalar

1-bosqich: Dasturni loyihalash

Taklif qilingan tizim IELTSga tegishli kompetensiyalarni turli toifalarga guruhlash uchun tuzilgan.

Jadval 1. IELTS ko'nikmalarining 7–11-sinflar bo'yicha progressiv integratsiyasi

Sinflar guruhi	Tinglab tushunish	O'qib tushunish	Yozma nutq	Og'zaki nutq
7–8-sinflar (IELTSga tayyorgarlik bosqichi)	Oddiy ko'rsatmalarni tushunish, qisqa audioyozuvlarda kalit so'zlarni aniqlash	Qisqa matnlarni o'qish, asosiy g'oyalarni ajratish, boshlang'ich skimming usuli	Oddiy gaplar tuzish, (paragraph) asosiy mantiqiy bog'liqlik	O'zini tanishtirish, oddiy savollarga javob berish, boshlang'ich ravonlik
9-sinf (IELTS bilan tanishish)	Aniq ma'lumotni tinglab tushunish, nutq so'zlovchining munosabatini anglash	Tafsilotlarni o'qib tushunish, matn tuzilishini anglash	Task 1 (grafiklar/jarayonlarni tavsiflash), xulosa rivojlantirish	Part 1 savollari, javoblarni kengaytirish, talaffuzga e'tibor
10-sinf (IELTS ko'nikmalarini rivojlantirish)	Murakkab ko'rsatmalarni tushunish, eslatmalar yozib olish (note-taking)	Uzun matnlarni o'qish, oshkora bo'lmagan ma'noni anglash	Task 2 (esse tuzilishi), mantiqiy bog'liqlik va yaxlitlik, lug'at boyligi	Part 2 (uzoq javob), kengaytirilgan nutqni tashkil etish, grammatik aniqlik
11-sinf (IELTSda mukammallik)	To'liq amaliy testlar, imtihon strategiyalari	Vaqt cheklovi bilan o'qish, kontekstda ilgor lug'at	To'liq Task 1 va Task 2, tahrirlash va qayta ishlash, 7+ ball mezonlari	To'liq og'zaki imtihon simulyatsiyasi,

Date: 9th October-2026

Sinflar guruhi	Tinglab tushunish	O'qib tushunish	Yozma nutq	Og'zaki nutq
				bosim ostida ravonlik, o'zini o'zi tuzatish

Manba: Muallif tomonidan ishlab chiqilgan (Wiggins & McTighe, 2005; IELTS, 2024 asosida).

2-bosqich: Baholash integratsiyasi

Baholashning ba'zi asosiy elementlari quyidagilar edi:

- Joylashtirish testlari: Har bir o'quvchining boshlang'ich darajasini (A2, B1, B2) aniqlash uchun CEFR testining o'zgartirilgan versiyasi topshirildi.

- O'qish jarayonini monitoring qilish: O'qituvchilar o'quvchilarning o'sishini har chorakda kuzatib borish uchun IELTS band tavsiflariga kiritilgan ko'nikmalarga oid tekshiruv ko'rsatmalaridan foydalanganlar.

- Sinov imtihonlari: 9–10-sinflar yil davomida uchta to'liq IELTS sinov imtihonlarini o'tkazdilar, ularning har biri batafsil fikr-mulohazalar va maqsadlarni belgilash mashg'ulotlari bilan birga bo'ldi.

- Formativ baholash: Kundalik darslarda talabalarni turli vazifalar bilan tanishtirish uchun har kuni IELTS uslubidagi mashg'ulotlar (bo'shliqlarni to'ldirish, mos keladigan sarlavhalar, fikr paragraflari) qo'llanildi, bu esa yuqori darajadagi muhit yaratmasdan amalga oshirildi.

3-bosqich: Natijalar

Ikki o'quv yilidan (2023–2025) so'ng quyidagi natijalar kuzatildi:

- IELTS ballari yaxshilandi: 10-sinfda sinov imtihonlarining o'rtacha balli 5,2 dan 6,1 gacha yaxshilandi (N=18 o'quvchi).

- Xavotir kamaydi: Talabalarining 78 foizi IELTS imtihoniga bir necha hafta tayyorgarlik ko'rgan avvalgi talabalarga qaraganda o'z bilimlariga "ko'proq ishonch" bildirishgan.

- O'qituvchilar salohiyati: EFL o'qituvchilari IELTS mezonlarini tushunishning oshganligi va oddiy sinfda test ko'nikmalaridan foydalanishga bo'lgan ishonchning oshganligi haqida xabar berishdi.

- Ota-onalarning qoniqishi: Ota-onalarning 85 foizi IELTS imtihoniga tayyorgarlik samaradorligini "samarali" yoki "juda samarali" deb baholagan, 54 foizi esa o'quv dasturidagi o'zgarishlardan oldin shunday deb baholagan.

4-bosqich: Qiyinchiliklar va moslashuvlar

Asosiy qiyinchiliklar quyidagilarni o'z ichiga oldi:

- Resurslarning cheklanganligi: Haqiqiy IELTS materiallariga bog'liq resurslarning cheklanganligi o'qituvchilar uchun internetda bepul topa oladigan turli xil materiallardan foydalanishga majbur qildi.

- Darajalab o'qitish: Har bir sinf darajasidagi ballarning katta farqi darajalab o'qitish va guruhlash strategiyalarini talab qildi.

Date: 9th October-2026

• Vaqt bosimi: IELTS imtihoniga tayyorgarlikni milliy o'quv dasturi talablari bilan muvozanatlash zarurati bilan, puxta rejalashtirish va ustuvorliklarni belgilash muhim edi.

Rahbariyatning mas'uliyati quyidagilarni o'z ichiga oldi:

• IELTS bilan bog'liq resurslarning barcha o'qituvchilar uchun yagona Google Drive bazasini yaratish

• PLC larda vazifalarni loyihalash bo'yicha hamkorlik qilish uchun vaqt ajratish

• Ota-onalar bilan real vaqt jadvallari va kutilgan natijalar bo'yicha aniq muloqot mavjudligiga ishonch hosil qilish

Muhokama

Natijalar IELTS testiga tayyorgarlik darslarini alohida fanlar sifatida taklif qilishdan ko'ra, IELTSga tayyorgarlikni o'quv dasturiga tizimli ravishda integratsiya qilish samaraliroq degan xulosani qo'llab-quvvatlaydi. Maktablar quyidagilarni amalga oshirishi mumkin:

• IELTS bilan bog'liq ko'nikmalarni erta integratsiya qilish: 10–11-sinflarda talab qilinadigan intensiv bosim miqdorini minimallashtirib, zarur ko'nikma va qobiliyatlarni erta yoshdan boshlab shakllantirish.

• O'quvchilarning xavotirini kamaytirish: Takroriy past darajadagi mashqlar orqali imtihon stressini minimallashtirish.

• To'rtta ko'nikmani amaliyot orqali yaxshilash: Ingliz tilida gapirish, tinglash, o'qish va yozishni ko'proq amaliyot orqali yaxshilash.

• O'qituvchilarning kasbiy rivojlanishini rag'batlantirish: O'quv dasturini ishlab chiqish va baholash savodxonligini oshirish uchun hamkorlikda ishlash orqali.

KLS misoli, mavjud maktab tizimlari (PLClar, sinov imtihonlari, joylashtirish testlari) orqali va maktab resurslaridan strategik foydalanishga e'tibor qaratish orqali har qanday maktabda, hatto resurslari cheklangan maktabda ham progressiv IELTS o'quv dasturlarini qanday amalga oshirish mumkinligini ko'rsatadi.

Biroq, barqarorlik o'qituvchilarning professional rivojlanishiga, barqaror materiallarni ishlab chiqishga va baholash infratuzilmasiga doimiy investitsiyalarni talab qiladi. Kelajakdagi tadqiqotda O'zbekistondagi turli maktab sharoitlarida uzoq muddatli natijalar (IELTS yakuniy imtihon natijalari, universitetlarga qabul darajasi) va miqyoslanishi o'rganilishi kerak.

Xulosa

Ushbu tezis O'zbekiston umumta'lim maktablari uchun IELTS tizimiga asoslangan progressiv ingliz tili o'quv dasturini ishlab chiqishga realistik yondashuvni taklif etadi. Model quyidagilarni ta'kidlaydi:

1. IELTS ball tavsiflari va milliy EFL standartlari bilan bog'liq teskari dizayn
2. Kognitiv va lingvistik o'sish bilan birgalikda progressiv ko'nikmalarni rivojlantirish (7–11-sinflar)
3. Baholash integratsiyasi uchun joylashtirish testi, formativ monitoring va sinov imtihonlari sikllari
4. PLC orqali hamkorlikda materiallarni loyihalash va o'qituvchilar salohiyatini oshirish

Date: 9th October-2026

5. Ota-onalar va o'quvchilarning xavotirini boshqarish uchun manfaatdor tomonlar bilan muloqot

Ushbu tizim Markaziy Osiyo kontekstida IELTS bilan integratsiyalashgan o'quv dasturini loyihalash bo'yicha tadqiqotlarni kuchaytiradi va o'quvchilarni xalqaro baholashga tayyorlash maqsadida ingliz tilini o'zlashtirishni yaxshilashni istagan maktab rahbarlari, o'quv dasturlarini ishlab chiquvchilar va ingliz tili o'qituvchilari uchun amaliy ko'rsatmalar beradi.

O'quv dasturlarini integratsiyalash, o'qituvchilar amaliyoti va IELTS talabalarining natijalariga qanday bog'liqligini o'rganish uchun qo'shimcha tadqiqotlarni ko'p joyli namunalar bilan aralash usullar yordamida o'tkazish taklif etiladi. IELTSga tuzilgan tayyorgarlikning uzoq muddatli ta'sirini aniqlash uchun bitiruvchilarning universitetdagi va karyeradagi natijalarini ham kuzatib borish mumkin.

REFERENCES:

British Council. (2025). *Accelerating English Language Learning in Central Asia (AELLCA)*. <https://www.britishcouncil.uz/en/programmes/education-society/aellca-accelerating-english-language-learning-central-asia>

ESN Teachers. (2025). *English Speaking Nation: Teacher Leadership Training*. <https://www.esn-teachers.org/programs-TLT>

IELTS. (2024). *IELTS band descriptors*. <https://www.ielts.org/teaching-and-research/assessment-criteria>

Ilmiyanjumanlar. (2025). Integrating IELTS syllabus into curriculum design for EFL learners in Uzbekistan. *International Scientific Conference Proceedings*, 107, 23–29. https://ilmiyanjumanlar.uz/uploads/conferences/00107/107_i_20250530_150604_4.23.pdf

Lingvospektr. (2025). Professional development of EFL teachers in Uzbekistan. *Lingua Spektr Journal*, 12(2), 45–58. <https://lingvospektr.uz/index.php/lnqsp/article/view/891>

Ministry of Public Education of the Republic of Uzbekistan. (2020). *Concept of development of foreign language education 2020–2030*.

Reeves, T. C. (2006). Design-based research and the implementation of innovation in education. *Educational Technology Research and Development*, 54(2), 123–133.

US Embassy in Uzbekistan. (2024). *English Speaking Nation Program celebrates training 18,000 English teachers in Uzbekistan*. <https://uz.usembassy.gov/english-speaking-nation-program-celebrates-training-18000-english-teachers-in-uzbekistan/>

Wiggins, G., & McTighe, J. (2005). *Understanding by design* (2nd ed.). ASCD.

Yin, R. K. (2018). *Case study research and applications: Design and methods* (6th ed.). Sage.

Zenodo. (2025). Innovative approaches to teaching English in Uzbekistan: Alignment with international assessment standards. *European Journal of Social Sciences and Political Studies*, 12(2), 34–47. <https://zenodo.org/records/18092066/files/EJSSPC%201202.pdf>

Date: 9thOctober-2026

UzAELT. (2025). *Uzbekistani Association of English Language Teachers.*
<https://uzaelt.uz/>

International Conferences
Open Access | Scientific Online | Conference Proceedings

